

PROBLEMA TRANSILVANIEI ÎN RAPOARTELE DIPLOMAȚILOR CASEI DE AUSTRIA LA ISTANBUL ÎN PERIOADA 1547-1550

Octavian Tătar

Perioada cuprinsă între anii 1545 și 1550 a fost marcată, în relațiile diplomatice dintre Casa de Austria și Poarta Otomană, de ample negocieri pe seama „moștenirii ungare”. După mai bine de două decenii de dispute militare și politico-diplomatice, care au atins punctul culminant în 1541, anul desființării *de facto* a regatului maghiar medieval în urma unui *status-quo* habsburgo-otoman, cei doi protagoniști principali ai taberelor în conflict – sultanul Süleyman I și regele Ferdinand I de Habsburg – au ajuns la concluzia utilității unei păci temporare, în condițiile în care, pe moment, nici una dintre părți nu era în stare să impună celelalte, prin mijloace militare, „soluția finală”. Fără a renunța la obiectivul preluării integrale a fostului regat medieval, căci aceasta era, în calculul politico-diplomatic al Vienei și Istanbulului, esența „soluției finale” în chestiunea „moștenirii ungare” de după Mohács, diplomațiile celor două capitale au apreciat, în mod just, din rațiuni statale foarte întemeiate, că negocierile diplomatice pot oferi soluții reciproc avantajoase, care să consfințească *status-quo*-ul teritorial din Ungaria și să se evite, pentru o vreme, confruntarea militară.

Demersurile diplomatice în vederea încheierii păcii între Imperiul Otoman și șefii Casei de Austria intră în linie dreaptă începând cu anul 1545, inițiativa aparținând, și de această dată, diplomației vieneze. Dacă în anii anteriori diplomații Vienei au eșuat într-un astfel de demers¹, evaluând

¹ În iulie 1542, Ferdinand I de Habsburg îl trimisese la Istanbul pe Tranquillus Parthenius Andronicus, pentru negocieri cu sultanul. Andronicus (1490-1571), umanist și diplomat de origine croată, avea o foarte bună pregătire și experiență în domeniul diplomației. A fost în slujba cunoscutului diplomat Antonio Rincon, ca secretar, în timpul misiunii diplomatice a acestuia în Polonia din anul 1527, apoi l-a însoțit pe Aloissio Gritti în misiunea sa din Ungaria din anul 1534. L-a slujit pe regele Ioan Zápolya până în anul 1540, iar în anii 1540-1542 s-a aflat în serviciul lui Ferdinand I de Habsburg. Misiunea sa la Istanbul a eșuat, căci cererile formulate de Viena erau de neacceptat pentru sultan. *Austro-Turcica. 1541-1552. Diplomatische Akten des habsburgischen Gesandtschaftsverkehrs mit der Hohen Pforte im Zeitalter Süleymans des Prächtigen* (în continuare: *Austro-Turcica*), bearbeitet von Srećko M. Džaja unter Mitarbeit von Günter Weiss in Verbindung mit Mathias Bernath, herausgegeben von Karl Nehring, München, R. Oldenburg Verlag, 1995, doc. 3, p. 17-20; doc. 4, p. 21-30. În fapt, pretențiile lui Ferdinand I erau aproape identice cu cele prezentate sultanului cu un an înainte, cu prilejul misiunii diplomatice la Poartă a unei delegații formate din Nikolaus Graf Salm, Ferenc Révai și Sigismund Freiherr von Herberstein, și anume: recunoașterea lui Ferdinand ca urmaș legitim al regelui Ioan Zápolya în fruntea Ungariei (în sensul tratatului de la Oradea din 1538) și încheierea unei păci generale, fapt pentru care Ferdinand se obliga să plătească sultanului anual 100.000 de ducați. Octavian Tătar, *Aspecte internaționale ale constituirii Principatului Transilvaniei*, Hunedoara, 2001, p. 140-142.

defectuos momentul negocierilor și disponibilitățile Porții Otomane de a dialoga, de această dată eforturile lor vor avea succes, rezultând, în final, un acord de pace în anul 1547. Succesul diplomației vieneze s-a datorat, după opinia noastră, mai multor factori.

În primul rând, acțiunea diplomatică vieneză la Istanbul și-a formulat mult mai realist obiectivele de atins. În condițiile în care eșecurile militare din anii 1542 și 1543 au arătat că mijloacele războinice nu îi permiteau Austriei să impună adversarului otoman „soluția finală” în problema Ungariei, obținerea unei păci temporare, care să consfințească, contra unui angajament scris și a unei sume anuale de bani, autoritatea lui Ferdinand I asupra acelei părți a regatului maghiar pe care o stăpânea în fapt, era un obiectiv mult mai realist și mai ușor de atins din punct de vedere diplomatic. Fără a renunța la gândul preluării integrale a fostului regat al Ungariei, diplomația austriacă a apreciat că politica „pașilor mărunți” este mult mai pragmatică atunci când se negociază cu Poarta Otomană raportul de putere în Europa Centrală. Ca atare, diplomația vieneză, coroborându-și destul de bine demersurile cu cele ale diplomaților lui Carol Quintul aflați la Istanbul, a căutat să formuleze cerințe teritoriale „minimale” doar la momentul oportun, în funcție de evoluția negocierilor cu oficialii otomani. Din acest punct de vedere, cazul cel mai des invocat a fost cel al Transilvaniei, cum vom vedea în continuare. Subsumat atingerii obiectivului păcii, diplomații Habsburgilor la Poarta Otomană au urmărit să anihileze intrigile ambasadorilor Franței la Istanbul² (extrem de ostili oricărei păci habsburgo-otomane), fiind, de asemenea, foarte preocupați pentru a-i atrage, prin mituire, pe înalții funcționari otomani de partea proiectelor habsburgice.

În al doilea rând, coordonarea acțiunii diplomatice austriece la Istanbul s-a făcut mult mai bine de către cancelaria din Viena, Ferdinand I de Habsburg implicându-se personal în această chestiune. În fapt, deciziile principale în problema politicii externe erau luate de către arhiduce, după o consultare, dacă era cazul, a Consiliului privat, execuția efectivă revenind secretarilor personali ai lui Ferdinand I. Așa cum vom vedea, legătura dintre ambasadorii venezi la Istanbul și Ferdinand I se realiza direct, prin instrucțiuni și rapoarte ce purtau semnătura emitenților, evitându-se verigile funcționărești intermediare ce ar fi îngreuiat și ar fi deconspirat demersurile diplomatice. De altfel, implicarea arhiducelui în demersul diplomatic amintit se datora unei puternice motivații. Ferdinand era foarte atașat posesiunilor austriece ale Casei de Austria, mai ales după ce acestea îi reveniseră în urma pactului succesoral cu fratele său, Carol

² Octavian Tătar, *Betrachtungen zu den antihabsburgischen Intrigen der Franzosen an der Osmanischen Pforte (1545-1548), widerspiegelt in den Berichten der österreichischen Diplomaten*, în *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, Band 42/43, 2004, p. 53-69.

Quintul, în anul 1522³. „Rege al romanilor” din 1531, rege al Ungariei și rege al Boemiei din 1526, beneficiar al tratatului de la Oradea, încheiat cu regele Ioan Zápolya în februarie 1538, act confirmat apoi prin tratatul de la Gilău, încheiat cu regina-văduvă Isabella în decembrie 1541, prin care i se recunoștea dreptul asupra coroanei Sf. Ștefan, Ferdinand I de Habsburg a făcut din „preluarea Ungariei” obiectivul principal al domniei sale. Personalitate puternică, tenace, energic și cu un pronunțat spirit autoritarist, foarte bun politician, Ferdinand și-a asumat din plin rolul de monarh apărător al creștinătății.

În al treilea rând, Habsburgii au avut diplomați de mare valoare la Istanbul. Într-o perioadă în care relațiile interstatale s-au complicat și s-au multiplicat, profesionalizarea activității diplomatice și permanentizarea legațiilor diplomatice au fost bine înțelese și aplicate de Casa de Austria.

Seria demersurilor diplomatice habsburgice în vederea încheierii păcii cu sultanul a fost deschisă de Johanes Marsupinus, trimis de Ferdinand la Istanbul în 1544. Format la școala diplomației papale (se spune despre el că era „cortigiano antiquo» der päpstlichen Kurie”), Marsupinus a fost, între 1543 și 1546, secretar și consilier al lui Ferdinand⁴. Lui Marsupinus îi urmează în misiune diplomatică la Istanbul Hieronimus Adorno⁵. Între 1539 și 1543, Adorno a fost canonic și stareț în Eger. S-a aflat în serviciul lui Franjo Frankopan (magh. Frangepán Ferenc) – arhiepiscop de Kalocsa din 1528, episcop de Eger din 1538 și sfătuitorul apropiat al regelui Ioan Zápolya –, iar la sfârșitul anului 1542 a condus o delegație pământească a stărilor ungurești la împăratul Carol Quintul. Misiunea sa diplomatică a debutat la sfârșitul anului 1544/începutul anului 1545, având ca prim obiectiv încheierea unui armistițiu de unu-doi ani, care să permită derularea normală a tratativelor de pace⁶. În drumul său spre Istanbul, Adorno are negocieri cu *beylerbey*-ul Budei, la 21

³ Jean Bérenger, *Istoria Imperiului Habsburgilor. 1273-1918*, București, Editura Teora, 2000, p. 122, 128-130; Erich Zöllner, *Istoria Austriei. De la începuturi până în prezent*, ediția a VIII-a, vol. I, București, Editura Enciclopedică, 1997, p. 198.

⁴ *Austro-Turcica*, p. 693. Instrucțiunile în baza cărora Marsupinus urma să negocieze au fost emise de Ferdinand la sfârșitul anului 1543 (*ibidem*, doc. 5, p. 31-36). Știm doar faptul că la 8 iunie 1544 Ferdinand I emite un *memorandum* pentru Eduardo Cataneo – trimisul regelui João III al Portugaliei la sultan. Oprindu-se la Viena, acestuia i se înmânează documentul amintit, prin care Ferdinand își preciza punctul de vedere în negocierile cu Poarta Otomană. *Ibidem*, doc. 6, p. 36-37. Comparând cele două documente, deducem că Marsupinus a progresat în negocieri, fapt despre care superiorul său fusese informat, căci numai așa ne explicăm de ce Ferdinand cere acum să se insiste pentru un tratat de pace în care să se precizeze granițele posesiunilor din Ungaria, spre deosebire de actul inițial, în care termenii negocierii sunt prezentați la modul general și sub forma echivocului.

⁵ *Ibidem*, p. 636.

⁶ Instrucțiunile regelui Ferdinand I către Hieronymus Adorno au fost emise în 28 și 29 decembrie 1544. *Ibidem*, doc. 7, p. 37-38; doc. 8, p. 39-42.

februarie trimițând un prim raport către Viena⁷, apoi un al doilea raport, expediat la 2 martie 1545 din Adrianopol, în care relatează despre întâlnirea cu marele vizir Rüstem-pașa⁸. Moartea lui Adorno, intervenită la 15 aprilie 1545⁹, îl aduce în prim-plan pe Giovanni Maria Malvezzi – secretarul său de misiune. Malvezzi era originar din Brescia, devenind, în timp, un apropiat al regelui Ferdinand („familiaris noster”, „agens”, „consiliarius”)¹⁰. După moartea lui Adorno, Malvezzi se întoarce în Germania, la Worms, căci, neavând împuterniciri de la regele său, nu putea continua negocierile cu diplomații otomani. La scurt timp, Malvezzi pleacă din nou la Poartă, însoțindu-l pe Nikolaus Sick – șeful delegației vieneze pentru negocieri. Nikolaus Sick (cca. 1510-1560) era un jurist, poet și diplomat iscusit, cu mare experiență, dacă avem în vedere faptul că fusese secretarul arhiepiscopului de Trieste (Triest), Madruzzo¹¹. Cei doi diplomați pomeniți aici – Nikolaus Sick și Giovanni Maria Malvezzi – au avut un rol important în încheierea armistițiului habsburgo-otoman din decembrie 1545¹².

Diplomaților ferdinandiști la Istanbul li se adaugă, în vara anului 1545, o redutabilă echipă diplomatică a împăratului Carol Quintul. După ani de rețineri și ezitări în ceea ce privește politica ungară a fratelui său, Carol V se decide, începând cu 1542, să pună capăt războiului continuu cu otomanii în părțile Ungariei. Pacea cu otomanii îi era necesară împăratului pentru a restaura unitatea, pacea și dreptul în imperiu. În acest sens, Carol V îl trimite la Istanbul pe Gerhard Veltwyck, așa cum cei doi frați s-au înțeles în urma unei întrevederi din luna mai de la Worms¹³. Gerhard Veltwyck era originar din Utrecht, unde, probabil, se și născuse în anul 1505. Între 1528 și 1539 a fost magistrul și rector în Löwen. În anul 1540 a intrat în serviciul împăratului, ca secretar și consilier. La 22 mai 1545 primește instrucțiunile din partea împăratului pentru a negocia la Poartă¹⁴. Secretar al său a fost numit Justus de Argento – scrib al cancelariei latine a regelui Ferdinand, imediat după anul 1543¹⁵. Diplomații imperiali sosesc la Istanbul la sfârșitul lunii octombrie, concluziile lor despre starea

⁷ *Ibidem*, doc. 16, p. 51-55.

⁸ *Ibidem*, doc. 14, p. 48-49.

⁹ Despre data și condițiile în care a decedat Adorno aflăm dintr-un raport al secretarului său la Istanbul, Giovanni Maria Malvezzi, expediat către Viena la sfârșitul lunii aprilie 1545. *Ibidem*, doc. 16, p. 51-55.

¹⁰ *Ibidem*, p. 692.

¹¹ *Ibidem*, p. 722-723.

¹² Despre armistițiul de 18 luni dintre Habsburgi și sultan aflăm dintr-un raport al lui Nikolaus Sick către Ferdinand, expediat din Adrianopol în data de 10 noiembrie 1545. *Ibidem*, doc. 28, p. 80-81.

¹³ Notițele demersului comun al regelui Ferdinand I și împăratului Carol Quintul, în *ibidem*, doc. 23, p. 70-71.

¹⁴ *Ibidem*, p. 739.

¹⁵ *Ibidem*, p. 644.

lucrurilor la curtea sultanului fiind prezentate într-un amplu raport de la finele anului 1545¹⁶. Din acest moment, Gerhard Veltwyck va conduce echipa diplomaților șefilor habsburgi până la semnarea păcii din 1547.

În ceea ce privește problematica negocierilor, se impune să subliniem că Transilvania nu a reprezentat, până spre finele anului 1547, un subiect frecvent și intens abordat de cele două părți aflate în tratative. Asta nu pentru că provincia nu prezenta importanță în calculele politico-militare ale Habsburgilor și otomanilor, ci pentru că, până la semnarea actului din 1547, negocierile au avut drept scop nu atât un nou partaj teritorial, cât recunoașterea unei stări teritoriale *de facto* și instrumentarea unei păci¹⁷. De la începutul anului 1545 și până la începutul lunii decembrie 1547, în cele 50 de acte de corespondență dintre diplomații de la Istanbul și șefii lor europeni, Transilvania este pomenită doar în șapte documente. Chiar atunci când chestiunea Transilvaniei a apărut în negocieri, ea s-a pus ca parte a uneia mai ample: „moștenirea ungară”. Așa se explică faptul că în tratatul de pace habsburgo-otoman din 1547 Transilvania nu apare ca problemă distinctă¹⁸, ceea ce dovedește faptul că, deocamdată, teritoriile puse sub autoritatea reginei Isabella și guvernate de Martinuzzi nu erau, pentru sultanul otoman, obiect de târg diplomatic, nici măcar în ceea ce privește statutul lor politico-juridic. Pentru a preciza clar acest lucru, Süleyman I impune, prin textul tratatului, formula „sultan al provinciei Ardeal”¹⁹. Refuzul luării în discuție a problemei Transilvaniei, ca subiect distinct al negocierilor cu Habsburgii, nu a însemnat că Poarta Otomană s-a dezinteresat de provincia ardeleană sau că nu ar fi cunoscut foarte bine situația de aici. Diplomații Casei de Austria au observat imediat acest lucru, atenționându-l pe Ferdinand asupra sensibilității acestui subiect pentru Poarta Otomană²⁰.

¹⁶ *Ibidem*, doc. 31, p. 86-97.

¹⁷ Octavian Tătar, *Transilvania în negocierile de pace habsburgo-otomane din 1545-1547. Relatări ale diplomaților Casei de Austria la Poarta Otomană*, în *Corviniana. Acta Musei Corvinensis*, VII, 2002, p. 197-202.

¹⁸ Ernest D. Petritsch, *Der Habsburg-Osmanische Friedensvertrag des Jahres 1547*, în *Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs*, 38, 1985, p. 49-80. Tratatul a fost ratificat de Carol V la Augsburg, la 1 august 1547, de Ferdinand I la 26 august, iar de către sultan la 6/14 octombrie 1547.

¹⁹ Despre acest aspect menționează Gerhard Veltwyck într-un raport către regele Ferdinand, la începutul lunii decembrie 1547, *Praeterea vocat se Turcus dominum Transsylvaniae in titulo [...]. Austro-Turcica*, doc. 58, p. 194.

²⁰ Este vorba de un amplu raport expediat de Malvezzi lui Ferdinand I în prima parte a lunii mai 1545, în care face ample referiri la percepția diplomației otomane cu privire la situația din Transilvania. Potrivit celor relatate de solul creștin, sultanul era hotărât ca, imediat ce încheia „pace” cu regele Ferdinand, să intervină în Transilvania, deoarece: regina și călugărul nu sunt deloc ascultători față de sultan; Sibiul și alte cetăți din Transilvania se întăresc continuu; cetățile aparținătoare lui Ștefan Maylath nu i-au fost predate sultanului, deși acesta se afla prizonier la Istanbul de câțiva ani buni. *Ibidem*, doc. 20, p. 58-59.

Încheierea păcii a însemnat sfârșitul misiunii lui Gerhard Veltwyck la Istanbul. Începând cu luna decembrie, personajul central al diplomației habsburgice la Poarta Otomană a devenit Giovanni Maria Malvezzi, secondat de Justus de Argento, ambii oameni ai lui Ferdinand I. Din acest moment, efortul diplomaților amintiți se va canaliza, în proporție covârșitoare, strict spre atingerea obiectivelor politice ale Vienei în raporturile cu imperiul musulman. Și pentru a ști foarte bine ce au de făcut, regele Ferdinand expediază nu mai puțin de șapte „instrucțiuni” către oamenii săi la Istanbul în doar două luni: decembrie 1547-ianuarie 1548. Deocamdată, diplomații venezi trebuiau să-l asigure pe sultan că pacea va fi strict respectată, în litera sa, chiar dacă Ferdinand nu era mulțumit pe deplin de documentul sultanal al ratificării păcii²¹. Pentru menținerea păcii nu trebuia evitat nici un mijloc, cu atât mai puțin coruperea înalților demnitari otomani²².

Pacea habsburgo-otomană a produs neliniști mari la nivelul elitei politice din Transilvania. Pacificând relațiile cu Habsburgii, sultanul putea să pună mult mai multă presiune asupra autorităților ardelene, fiind posibilă chiar o intervenție militară, cu care, de altfel, Poarta amenința de mai multă vreme. La rândul său, Ferdinand, scăpat de pericolul unui atac otoman asupra Vienei, cel puțin pe moment, dispunea de mai multă libertate de acțiune în atragerea de partea sa a unor notabili maghiari din *Partium* și comitatele din nord-vestul Ardealului; nu era exclusă chiar o campanie militară ferdinandistă în aceste zone. Toate aceste posibile amenințări la adresa Transilvaniei, percepute cel mai adesea ca pericole personale, au făcut ca oficialitățile ardelene – regina Isabella și *locumtenens*-ul Martinuzzi, îndeosebi – să facă o puternică opoziție la adresa păcii habsburgo-otomane. De fapt, această opoziție s-a manifestat încă din timpul negocierilor din anii precedenți, diplomații habsburgi semnalând, prin rapoarte expediate din Istanbul, mai multe acțiuni ostile ale lui

²¹ *Ibidem*, doc. 60, p. 200. De fapt, iritarea lui Ferdinand de Habsburg cu privire la opoziția Porții Otomane față de propunerile sale în „chestiunea ungară” s-a manifestat pe întreaga perioadă a negocierilor de pace, fapt bine cunoscut de ambasadorii săi la Istanbul. Aceștia au încercat de mai multe ori să-l liniștească, îndemnându-l să meargă mai departe. Iată ce-i spunea Veltwyck, în ultimul său raport expediat din Istanbul: „astfel de armistiții nu sunt făcute spre a căuta vreun drept nou în Transilvania, ci spre recuperarea acelor puteri, care trebuiau a fi atribuite Maiestății Voastre în Ungaria” ([...] *induciae istae non sunt factae ad requirendum aliquod novum ius in Transsylvania, sed ad quietem et tranquillitatem Hungariae et ad recuperationem quarundam ditionum, quae M.ti Vestre in Hungaria atribui debebant*). *Ibidem*, doc. 58, p. 194-195.

²² Într-un document din 24 ianuarie 1548, cuprinzând instrucțiuni pentru Malvezzi și Argento, Ferdinand preciza, în mod explicit, ce, cât și cui trebuia să i se înmâneze bani și cadouri: *beylerbey*-ului Budei, Mehmed, să i se dea 500 de ducăți, iar secretarului său 40 de ducăți; Rüstem-pașa, marele vizir, să primească 3.000 de ducăți și două ceasuri; celorlalți trei viziri să li se ofere câte un ceas și 600 de ducăți fiecare, iar translatorului Porții, Yunus-bey, să i se dea 500 de ducăți și un ceas. *Ibidem*, doc. 63, p. 206-207.

Martinuzzi²³. Din această perspectivă, o parte importantă a relatărilor despre Transilvania ale diplomaților vienezi din Istanbul se circumscrie jocului diplomatic al oficialilor ardeleni la Poarta Otomană.

Pe de altă parte, trimișii lui Ferdinand la Poarta Otomană lucrau intens, la insistențele cancelariei de la Viena, pentru o schimbare de strategie în demersurile lor diplomatice privind „moștenirea ungară”. Observând faptul că preluarea „Ungariei întregi” era imposibilă pe moment, cu atât mai puțin a acelor părți ale fostului regat în care s-a instituit legea islamică (*Beylerbeylik*-ul Budei), Ferdinand impune strategia „pașilor mărunți” în promovare obiectivelor sale în raporturile cu Imperiul Otoman, solicitându-i pe diplomații săi să lucreze intens în această direcție. Primul „pas” al noii strategii ar fi, în concepția politică a Vienei de după 1547, preluarea Transilvaniei cu acordul sultanului. Din această perspectivă, corespondența diplomatică dintre Ferdinand I și oamenii săi de la Poartă este foarte bogată, cum vom vedea, în relatări privind chestiunea Transilvaniei. Dacă am face doar o simplă statistică, vom observa că din cele 57 de documente de corespondență între oficialitățile habsburgice și diplomații lor la Poarta Otomană, 13 dintre acestea cuprind referiri explicite la Transilvania.

Prima relatare explicită referitoare la realități din Transilvania o întâlnim într-o scrisoare-raport din 8 martie 1548, adresată de Giovanni Maria Malvezzi „secretarului latin” al regelui Ferdinand, Adam Carl²⁴. Documentul, descriind starea lucrurilor de la Istanbul, dintre care amintea forfota pregătirilor campaniei antipersane și intrigile antihabsburgice ale diplomaților francezi, semnaleză faptul că printre cei mai aprigi opozanți ai tratatului de pace din 1547 se numără regina Isabella, guvernatorul Martinuzzi și, alături de ei, Mehmed-pașa, *bey*-ul Budei. Ei, spune Malvezzi, întreprind tot ce e posibil ca tratatul de pace să eșueze. Peste numai 20 de zile, de această dată într-un raport adresat direct suveranului său, Malvezzi îl atenționează din nou pe Ferdinand I asupra faptului că francezii sunt încă cei care lucrează cel mai intens contra păcii și războiului persan pe care sultanul îl pregătea. Cei mai apropiați, prin acțiunile lor subversive, de cauza intriganților diplomați francezi erau, după informațiile sale, Ilie II Rareș, regina Isabella, Martinuzzi și o parte a nobililor

²³ Prima amplă relatare despre dificultățile create negociatorilor de intrigile lui Martinuzzi o întâlnim într-un amplu raport din 1546 cu privire la stadiul tratatelor purtate de Veltwyck și N. Sick. La punctul al doilea al documentului se menționează că baronii din zona de nord a Ungariei, ale căror posesiuni ar face obiectul delimitării teritoriale habsburgo-otomane, sunt „așățați de episcopul de Oradea, care este actor și autor al întregii acestei tragedii” (*Incitantur enim hi barones per episcopum Waradinum, qui actor est et auctor totius istius tragoediae* [...]). *Ibidem*, doc. 35, p. 109. În februarie 1547, Veltwyck îi semnală din nou lui Ferdinand că Martinuzzi informa Poarta Otomană despre dificultățile întâmpinate de împăratul Carol în confruntarea cu luteranii. *Ibidem*, doc. 41, p. 139.

²⁴ *Ibidem*, doc. 72, p. 223.

din Ungaria²⁵. E posibil ca Ferdinand să nu se fi impacientat de această știre, căci a aflat, din aceeași scrisoare, că sultanul s-a pus în mișcare spre teatrul de luptă din Persia, ceea ce, pe cale de consecință, însemna imposibilitatea momentană a ruperii păcii cu Habsburgii²⁶.

Dacă din partea Porții Austria nu avea deocamdată nici o problemă, cu atât mai mult cu cât tributul anual de 30.000 de ducați sosise încă din primăvară la Istanbul, Martinuzzi pare mult mai deranjant pentru proiectele politicii ferdinandiste. Avem convingerea că Ferdinand I era bine informat despre jocul dublu al guvernatorului Martinuzzi. Pe de o parte, Martinuzzi încearcă negocieri cu Habsburgii, trimițând o delegație a dietei Transilvaniei la Augsburg în noiembrie 1547²⁷, delegație ce rămâne în Germania câteva luni bune, iar pe de altă parte este în strânsă legătură cu Poarta Otomană, uneltind din greu contra Vienei²⁸. E posibil ca din acest motiv Ferdinand să fi refuzat discuțiile cu delegația ardeleană trimisă de Martinuzzi în Germania.

Numai că nici Martinuzzi nu era un ignorant în ale diplomației. Observând reținerile lui Ferdinand în a dialoga cu oamenii săi, Martinuzzi intră în legătură cu un mai vechi cunoscut de-al său, încă din anii 1537-1538, Johann Wese, acum episcop de Konstanz²⁹. După moartea lui Wese (13 iunie 1548), Martinuzzi stabilește contacte diplomatice cu principele Friederich von Pfalz, încercând deschiderea unor discuții cu monarhul vienez.

Ferdinand I nu se lasă prins în jocul lui Martinuzzi, dar, în același timp, nu închide definitiv canalele de legătură cu oficialii ardeleni. Deocamdată, „regele romanilor” ia act din nou de acțiunile reginei Isabella și ale călugărului Martinuzzi. Într-un raport din Istanbul al lui Giovanni M. Malvezzi, expediat la 6 august 1548, Ferdinand este informat că regina Isabella și Martinuzzi au luat sub protecția lor pe nobilii unguri nesupuși monarhului vienez, precum și orașul Eger, ceea ce însemna o consolidare a poziției guvernatorului Ardealului

²⁵ [...] *el Moldavo, la Regina et frate Gieborgio et una parte de gli Hongari, gli quali se intendevano com Mehmet Bassa de Buda* [...]. *Ibidem*, doc. 77, p. 232.

²⁶ *Ibidem*, p. 236.

²⁷ *Österreichische Staatsverträge. Fürstentum Siebenbürgen (1526-1690)* (în continuare: *Österreichische Staatsverträge*), bearbeitet von Roderich Gooss, Wien, 1911, p. 112.

²⁸ Se pare că Martinuzzi avea bună trecere la unii dintre înalții funcționari otomani. Pe la începutul lunii aprilie 1548, translatorul otoman Mahmud, într-o scrisoare expediată lui Martinuzzi îi mulțumește acestuia, în cuvinte elogioase, pentru că l-a prins pe boierul valah Barbol – un răufăcător notoriu –, chiar dacă îi reproșează subtil guvernatorului din Ardeal că nu a trimis nici un ajutor în folosul campaniei persane. *Austro-Turcica*, doc. 79, p. 238. Despre această scrisoare Ferdinand a fost informat la 4 aprilie 1548.

²⁹ Johann Wese a fost unul dintre negociatorii principali ai lui Ferdinand I de Habsburg cu Ioan Zápolya în anii 1537-1538. Cu acest prilej, Wese, pe atunci episcop de Lund, s-a întâlnit cu negociatorul principal al regelui Zápolya, Martinuzzi, pe atunci consilier regal și episcop de Oradea. Cei doi episcopi au fost artizanii principali ai tratatului de la Oradea dintre Ferdinand și Zápolya. *Österreichische Staatsverträge*, p. 69-81; O. Tătar, *Aspecte internaționale*, p. 122-126.

într-o zonă pe care Ferdinand o dorea atât de mult să fie sub autoritatea sa. Cât privește Transilvania, documentul primit din Istanbul îl atenționa pe Ferdinand asupra faptului că francezii încearcă să-l abată pe sultan de la războiul persan, înainte de toate prin zvonurile că împăratul Carol și regele Ferdinand pregătesc atacul, primul asupra Algeriei, al doilea asupra Transilvaniei. Odată cucerită Transilvania, susțineau opozanții francezi, Ferdinand avea de gând să plătească același tribut, atât reginei, cât și sultanului, tocmai pentru a lăsa să se înțeleagă că pacea cu Poarta nu era încălcată³⁰. Interesant raționament! Să fie oare al francezilor sau al diplomatului vienez? Căci nu peste multă vreme, Ferdinand însuși va acționa tocmai în cadrele acestei scheme când va prelua Transilvania.

Spre sfârșitul verii anului 1548 Ferdinand ia decizia să facă un nou pas în relațiile cu Poarta Otomană. După ce, timp de un an de zile, s-a păstrat în cadrele tratatului de pace, făcând totul pentru a-i convinge pe oficialii otomani de bunele sale intenții în acest sens, Ferdinand apreciază că este momentul să pregătească terenul pentru ca, la momentul potrivit, să solicite sultanului cedarea teritoriilor aflate sub autoritatea reginei și guvernatorului Martinuzzi. După opinia noastră, momentul ales de Ferdinand pentru această schimbare de strategie diplomatică îi era favorabil. În primul rând, diplomația franceză la Istanbul era în degringoladă, incapabilă, după moartea regelui Franței, Francisc I, în 1547, să continue, cu aceeași energie, linia politicii antihabsburgice de odinioară. În al doilea rând, opoziția oficialilor transilvăneni slăbise, cei doi protagoniști – Martinuzzi și regina Isabella – căutând soluții diferite, marcate de interes personal, la situația externă dificilă a principatului. Martinuzzi era din ce în ce mai mult mânat de ambiții personale: de a deveni cardinal, arhiepiscop de Esztergom și, eventual, primat al Ungariei³¹. Un astfel de proiect nu putea fi realizat decât în condițiile în care Ferdinand ar fi reușit să-și instituie autoritatea asupra Ungariei, refăcând, cel puțin parțial, regatul Ungariei. De partea cealaltă, regina Isabella se plictisise de statutul periferic albaulian și de poziția de inferioritate în guvernarea Transilvaniei. Gândul abandonării coroanei Sfântului Ștefan și a Transilvaniei în favoarea Habsburgilor era din ce în ce mai prezent în mintea sa. Așa se explică demersul său diplomatic din 1548, când a trimis o delegație la Bratislava (Pressburg) pentru a negocia cu Ferdinand³².

Schimbarea de atitudine a lui Ferdinand în „chestiunea Ungariei” răzbate dintr-un document trimis lui Malvezzi, la 8 septembrie 1548, din Viena. În această scrisoare regele îi afirma explicit diplomatului său la Istanbul noua sa orientare politică:

³⁰ *Austro-Turcica*, doc. 94, p. 273-275.

³¹ Hóman Bálint, Szekfű Gyula, *Magyar történet*, III. kötet, Budapest, Királyi Egyetemi Nyomda, 1938, p. 55.

³² *Österreichische Staatsverträge*, p. 113.

„[...] acea parte a regatului Ungariei, pe care regina Isabella cu fiul său și fratele George o stăpânesc, nouă să ni se cedeze, prin același împărat al turcilor, sub aceeași contribuție anuală pe care aceștia promisese să o plătească – cu îngăduința ca partea regatului să o aducem înapoi în puterea noastră din mâinile reginei, ale fiului și ale fratelui George în orice chip, fie prin vreun contract și înțelegere, fie prin forță și arme”³³.

Încurajat de știrile că oștile otomane nu fac treabă foarte bună pe frontul persan³⁴, Ferdinand decide să întărească prezența militară habsburgică în posesiunile sale din Ungaria, fapt despre care îl informează pe trimisul său la Istanbul, Malvezzi, la 26 octombrie, printr-o scrisoare expediată din Bratislava (Pressburg). Prin același document, Ferdinand îi ordona diplomatului să persevereze în demersurile sale de obținere a Transilvaniei de la sultan, așa cum îi precisase în scrisoarea din 8 septembrie. Iată textul:

„[...] îți poruncim să-l încredințezi atât pe împăratul turcilor, cât chiar și pe pașalele acestuia, și să le adeverești acestora în mod lămurit că noi am poruncit să vină în regatul Ungariei oamenii și soldații ziși mai înainte, nu pentru vreo nenorocită mașinațiune împotriva Magnitudinii acestuia sau a supușilor acestuia sau spre vreo jignire a acestora, ci pentru această pricină: ca să pedepsim pe unii răzvrătiți și nesupuși de-ai noștri și să-i readucem la trebuincioasa ascultare și spre a chema la păstrarea armistițiului. Și cere, prin urmare și amenințator – pentru ca toate aceste lucruri să fie adevărate – ca Magnitudinea acestuia și pașalele aceluiasi să nu dea vreo crezare obiceiurilor și vicleșugurilor și minciunilor dușmanilor noștri. [...] Dorim ca, oferindu-se vreun prilej, acea parte a regatului Ungariei pe care o posedă regina Isabella cu fiul și fratele George, să nu o treci cu vederea”³⁵.

Cerința regelui Ferdinand către Malvezzi este reafirmată, cu și mai multă insistență, într-o scrisoare din 8 noiembrie 1548:

„Iată de ce din nou poruncim că trebuie să ți se aducă aminte, ca de vei vedea vreo întâmplare sau prilej, să lucrezi cu cea mai mare preocupare și iuțime (dat fiind că această strădanie ne este nouă foarte la inimă) ca întregul regat al Ungariei sau – dacă pentru aceasta nu ai putea cunoaște nici o pricină pentru a o săvârși – cel puțin Transilvania, adică acea parte a regatului pe care regina Isabella cu fiul și fratele George o posedăm să ni se cedeze nouă”³⁶.

³³ [...] *ut illa ditio et Regni Hungariae pars, quam regina Isabella cum eius filio et frater Georgius possident, sub eadem annua pensione, quam ipsi solvere promiserunt, nobis per ipsum imperatorem Turcorum concedatur – cum permissione ut nos tandem Regni partem et ditionem vel per aliquem contractum et concordiam, vel vi et armis et quomodocumque in potestatem nostram ex manibus Reginae, eius filii et fratris Georgii redigamus [...]. Austro-Turcica, doc. 97, p. 282.*

³⁴ *Ibidem*, doc. 103, p. 299-300.

³⁵ *Ibidem*, doc. 104, p. 302-303 (*Ad haec quoniam magnopere cupimus, ut, offerente se aliqua occasione, qua eam ditionis Regni Hungariae partem, quam regina Isabella cum filio et frater Georgius possident, consequi possemus, eam non praetermittas [...]*).

³⁶ *Ibidem*, doc. 105, p. 304.

Cedarea Ungariei, susținea Ferdinand la 22 noiembrie 1548, era posibilă datorită situației constrângătoare a sultanului în războiul persan³⁷; cel puțin așa credea el că stăteau lucrurile la Istanbul.

La solicitările lui Ferdinand din toamna anului 1548, Malvezzi răspunde printr-un raport, pe care îl expediază la 22 noiembrie din Istanbul. Foarte bine informat despre starea lucrurilor din tabăra otomană, Malvezzi își îndemna suveranul să fie prudent în cererile sale. Iată ce-i scria regelui său:

„Sire, după cum mi-ați scris, trebuie ca ocazia să vină de la sine printr-o întâmplare mare și sinistră ce i se poate întâmpla Turcului în Persia [...]; sau, cum s-ar întâmpla prin moartea turcului, care este așa de bătrân și debil, discordia și lupta se vor naște între cei patru fii ai săi, dintre care trei sunt deja bărbați și aspiră la principat”³⁸.

Reținerea lui Malvezzi era cu atât mai justificată cu cât el aflase, fapt pe care îl relatează suveranului său, că la Poartă se știa despre negocierile lui Martinuzzi cu Ferdinand în chestiunea Transilvaniei³⁹. Și pentru a-i liniști pe demnitarii otomani, Malvezzi îi asigură pe aceștia de faptul că Ferdinand I și împăratul Carol V respectă pacea cu sultanul⁴⁰.

La începutul lunii ianuarie a anului 1549 Malvezzi era clarificat asupra atitudinii suveranului său în chestiunea „moștenirii ungare”. După schimbul de scrisori de la sfârșitul anului precedent, ambasadorul a înțeles că el trebuie să pregătească eșalonul doi al diplomației otomane de la Istanbul pentru varianta „maximală” a cererilor Habsburgilor: Ungaria întreagă, așa cum fusese ea odinioară. În același timp, Malvezzi trebuia să fie pregătit și pentru varianta de rezervă, anume ca sultanul să accepte transferul de autoritate dinspre regina Isabella și Martinuzzi spre regele Ferdinand asupra teritoriilor de la est de Tisa ale fostului regat al Ungariei. Aceste aspecte le desprindem cu ușurință dintr-un raport foarte amplu pe care Malvezzi îl trimite lui Ferdinand I la 19 ianuarie 1549. La punctul al doilea al scrisorii, Malvezzi îl informa pe monarhul său că a avut o lungă discuție pe tema mai sus amintită cu Yunus-*bey*, înainte ca să plece la Alep, în tabăra sultanului. Discuția, relatează Malvezzi, a pornit de la problematica frontierei dintre posesiunile habsburgice și cele otomane din Ungaria. De aproape un deceniu persistau ample dispute pe această temă între cele două părți, cu atât mai mult cu cât hoțiile, atacurile și sustragerile de la plata impozitelor erau foarte frecvente în această zonă. Singura soluție a

³⁷ *Ibidem*, doc. 106, p. 307.

³⁸ *Sir, sicome Vostra Ser.ma M.tà gratiosamente me scrive, bisogna che la occasione da se istessa venga per causa de qualche disordine et sinistro grande che receva in questa guerra de Persia el Gran Turcho [...]; o vero che per la morte de questo Gran Turcho, el quale è già assai vecchio et debile della persona sua, occorresse – come del certo occorrerà – discordia et guerra intra li quattro figlioli soi, li quali già sonno tre d'essi homini fatti et ognuno di loro aspira al principato. Ibidem*, doc. 110, p. 312.

³⁹ *Ibidem*, doc. 110, varianta II, pct. 4, p. 321.

⁴⁰ *Ibidem*, doc. 115, p. 330.

rezolvării situației, susținea Yunus-bey, era ca „Seniorul să-i dea Maiestății Voastre o parte oarecare a țării sale la acea graniță și Maiestatea Voastră să crească suma pe care i-o plătește Seniorului anual”⁴¹, relatează Malvezzi. Interesantă atitudine din partea diplomatului otoman! Să fi fost un joc diplomatic sau, realmente, înalții diplomați otomani pregăteau o soluție nouă pentru aplanarea conflictului cu creștinii? Întrebat de tălmăciul otoman cum vede el acest transfer de teritorii contra unui tribut mărit, act în măsură să aducă pacea reală în Ungaria, Malvezzi îi relatează lui Ferdinand că a răspuns astfel:

„I-am spus că eu credeam că singura soluție era [...] să refacă granița Ungariei dintre Senior și Maiestatea Voastră așa cum era când conducea regele Ioan Ungaria, plătind Maiestatea Voastră Seniorului o pensie anuală onestă, ca aceea pe care o plătea Ioan Voievod”⁴².

Yunus-bey a apreciat un astfel de proiect, spunând că „era un lucru mare, și el nu se gândea așa departe”⁴³. Ar fi bine, îl sfătuia acesta pe Malvezzi, ca aceste lucruri să le discute în prealabil cu marele vizir Rüstem-pașa, înainte de a le susține în fața sultanului, cu care Malvezzi vroia să se vadă la Alep. Cu marele vizir, Malvezzi trebuia să fie atent și să nu uite să-i ofere, cu prilejul întrevederii, un cadou consistent.

Perspectiva unor negocieri bune pe această temă îl determină pe Ferdinand să trimită un emisar special, în persoana lui Sigismund Pozsgay, cu instrucțiuni precise, pe care să le susțină în fața sultanului, la Alep, împreună cu Malvezzi. Pozsgay era însoțit de secretarul imperial Markus Sinckmoser – însărcinat cu predarea tributului anual⁴⁴. Sigismund Pozsgay s-a întâlnit cu Malvezzi, la Konya. După o consfătuire reciprocă, îl informa Pozsgay pe Ferdinand la 26 mai 1549⁴⁵, cei doi au decis ca Malvezzi să revină la Istanbul, Pozsgay continuându-și, de unul singur, drumul spre Alep. Din perspectiva analizei noastre, documentul care îl însoțea pe Pozsgay prezenta o condamnare destul de dură a abuzurilor săvârșite de oștile lui Martinuzzi în comitatele Abáuj și Sáros, fapt pe care emisarul habsburg trebuia să-i relateze sultanului, solicitându-i acestuia să-i ordone guvernatorului din Ardeal să înceteze să lucreze contra păcii din anul 1547. Pe de altă parte, Ferdinand știa că Poarta

⁴¹ *Si con denar! Dando el Sig.or qualche parte del paese suo in quelli confini a V.ra Ma.tà et cresserà el dono che V.ra Ma.tà dà al Sig.or annualmente. Ibidem*, doc. 118, p. 335.

⁴² [...] *redure et reformare li confini in Ongaria tra el Sig.or et V.ra Ma.tà in quello modo et forma che erano quando che el quondam re Giovanne Vaivoda regnava in Ongaria, pagando V.ra Ma.tà al Sig.or una honesta pesione annuale, sì comme pagava el detto quondam re Giovanne Vaivoda. Ibidem*, p. 336.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Ibidem*, doc. 123, p. 348-357.

⁴⁵ *Ibidem*, doc. 126, p. 358-359. Pozsgay a avut un rol important în negocierile vizând constituirea unei „comisii de frontieră”, care să stabilească, pe teren, hotarul habsburgo-otoman în Ungaria Superioară.

Otomană este foarte bine informată despre jocul diplomatic dublu al „regelui romanilor” și al episcopului Martinuzzi, fapt pentru care îi solicita emisarului său să-i spună sultanului, în cazul în care acesta s-ar interesa despre negocierile dintre Ferdinand, Martinuzzi și regina Isabella, că este vorba doar de reglementarea unor conflicte de frontieră și, în nici un caz, nu este vorba de cedarea Transilvaniei⁴⁶.

Întors la Istanbul, Malvezzi își continuă demersurile diplomatice în spiritul instrucțiunilor primite de la regele său în martie 1549⁴⁷ și a celor transmise prin intermediul lui Sigismund Pozsgay. În august 1549, Malvezzi îi trimite lui Ferdinand un raport amănunțit asupra stării de lucruri din Imperiul Otoman. Pentru moment, susține diplomatul, turcii nu ar fi foarte puternici din punct de vedere militar, ceea ce ar constitui o foarte bună ocazie pentru un eventual atac împotriva lor, dar mai ales pentru accelerarea negocierilor privitoare la predarea Ungariei și Transilvaniei⁴⁸. Ocazia ar fi cu cu atât mai bună cu cât sunt informații că sultanul își va petrece iarna la Alep, susținerea Malvezzi.

Concomitent cu raportul de la Istanbul, Ferdinand îi expedia lui Malvezzi, la 26 august 1549, din Praga, noi instrucțiuni. Ambasadorului i se ordona să continue demersurile pe lângă înalții demnitari otomani în spiritul obținerii întregii Ungarii sau cel puțin a Transilvaniei⁴⁹. Iar dacă la Poarta Otomană i s-ar face reproșuri cu privire la intervențiile unor supuși regali în zona de frontieră, atunci Malvezzi să explice că este vorba doar de acțiuni ordonate de suzeranul creștin pentru menținerea păcii și combaterea răufăcătorilor, cum era cazul lui Melchior Balassa și a altor rebeli. Cât privește negocierile cu Martinuzzi, dacă la Istanbul se pune din nou această problemă, atunci să le spună oficialilor otomani că acele întâlniri între oamenii lui

⁴⁶ *Ibidem*, doc. 123, p. 356. În realitate, negocierile dintre Ferdinand I și Martinuzzi vizau autoritatea asupra Transilvaniei. Cei doi erau convingși că cedarea Transilvaniei nu era posibilă atâta vreme cât Isabella nu era convinsă să abandoneze ea însăși domnia în principat și să cedeze coroana Sfântului Ștefan. Pentru a o determina la acest gest, cei doi, mai ales Martinuzzi, au făcut demersuri pe lângă Sigismund II August, regele Poloniei. Demersul lor a eșuat, căci senatorii polonezi din Seim, informați de Petru Petrović, s-au opus categoric unui astfel de proiect. În ianuarie 1549, senatorii polonezi au trimis doi soli la regina Isabella cu misiunea de a o determina să renunțe la ideea părăsirii Transilvaniei. Abia în vară, Sigismund-August, amenințat cu războiul civil, consimte, prin tratatul încheiat cu Ferdinand I la 2 iulie, să renunțe la orice intervenție în favoarea nepotului său din Transilvania, Ioan Sigismund. *Österreichische Staatsverträge*, p. 112; V. Ciobanu, *Țările Române și Polonia. Secolele XIV-XVI*, București, Editura Academiei R.S.R., 1985, p. 195-196.

⁴⁷ *Austro-Turcica*, doc. 124, p. 357.

⁴⁸ *Ibidem*, doc. 127, p. 361-362.

⁴⁹ *Ibidem*, doc. 128, p. 364.

Ferdinand și cei ai episcopului guvernator nu ar avea decât scopul de a reglementa unele dispute de frontieră⁵⁰.

Nu știm dacă diplomatul vienez la Istanbul a înțeles ce se ascundea în spatele afirmațiilor primite de la șeful său prin scrisoarea din 26 august 1549. Probabil că și-a dat seama că regele Ferdinand dorea, în fapt, prin intermediul său, să mascheze negocierile directe purtate cu oficialitățile ardelenene pentru cedarea Transilvaniei. Într-adevăr, la începutul lunii august 1549, reprezentantul lui Ferdinand, Nikolaus von Salm – un mai vechi om de negocieri al lui Ferdinand (în anul 1541 a făcut parte din delegația vieneză la Istanbul), *capitaneus generalis* în Ungaria Superioară – a demarat discuțiile cu oamenii reginei Isabella, la Nyrbátor. Aici, în castelul lui Andrei Báthory, s-a semnat, la 8 septembrie 1549, o convenție, despre care se spune, fără a avea documentul în sine, că ar fi însemnat cedarea Transilvaniei de către regina Isabella lui Ferdinand I de Habsburg⁵¹. Oricum, Malvezzi aștepta instrucțiuni noi din partea lui Ferdinand, fapt care reiese dintr-o scrisoare adresată „secretarului latin” al regelui, Johannes Jordanus, în care îi semnala faptul că ar fi bine ca secretarul său, Angelo Rachani, să sosească mai repede la Istanbul⁵².

Angelo Rachani a sosit la Istanbul cel mai târziu la începutul lunii octombrie 1549, căci la 8 octombrie – data redactării de către Malvezzi a unei scrisori către regele Ferdinand I – ambasadorul vienez semnala sosirea lui Rachani la post. Nu avem date despre instrucțiunile pe care Rachani le-a adus de la regele habsburg, dar putem deduce, parcurgând rândurile documentului mai sus pomenit, că problematica negocierilor pe seama Ungariei era cea mai consistentă parte a acestor instrucțiuni. Conform textului scrisorii, Malvezzi și Rachani s-au văzut cu mai mulți diplomați otomani, inclusiv cu Ibrahim-pașa – un om important din anturajul lui Yunus-bey. Dificultățile majore ale sultanului pe frontul acțiunilor militare antipersane, despre care Malvezzi relatează pe larg, dar și unele disfuncționalități la nivelul exercitării actului de guvernare (în scrisoare se vorbește despre unele aspirații ale fiului sultanului, Mustafa, vizând preluarea puterii) îl determină pe diplomat să-i spună direct suveranului său vienez: predarea întregii Ungarii ar fi posibilă datorită greutăților întâmpinate de sultan pe câmpul de luptă persan⁵³. Despre starea lucrurilor din Transilvania, Malvezzi îl informa pe Ferdinand că Martinuzzi s-a plâns la Poartă despre intervențiile oștilor lui Ferdinand în teritoriile de sub autoritatea reginei. Aceste reclamații ale guvernatorului Martinuzzi, spunea Malvezzi, nu au produs oficialilor otomani multă ostilitate la adresa lui Ferdinand, căci aceștia au respins cele relatate de episcopul de Oradea. Dacă sunt adevărate cele relatate

⁵⁰ *Ibidem*, p. 365.

⁵¹ *Österreichische Staatsverträge*, p. 113.

⁵² *Austro-Turcica*, doc. 131, p. 368.

⁵³ *Ibidem*, doc. 133, p. 370.

de către Malvezzi, atunci putem constata că înalții oficiali otomani au început să nu mai pună mare preț pe cuvintele lui Martinuzzi, înțelegându-i jocul politic oportunist. Iată ce relatează ambasadorul:

„Sire, fratele George a trimis zilele trecute o scrisoare aici și în tabăra Seniorului, spunând că Maiestatea Voastră îi ia castelele și că veniți în Transilvania cu o armată mare; la această scrisoare nu i s-a dat importanță în tabăra Seniorului [...]. Pașa mi-a răspuns că nu dau atenție minciunilor fratelui George și celor ca el”⁵⁴.

Entuziasmul Habsburgilor cu privire la cedarea Ungariei se temperează spre sfârșitul anului 1549. Întors la Istanbul, la 21 noiembrie, sultanul readuce diplomația sa pe făgașul intransigenței: Ungaria era dreptul sabiei sale, iar pământul unde legea islamică s-a proclamat nu se mai poate negocia cu creștinii pentru a fi transferat acestora. Malvezzi a sesizat imediat noua atitudine. Primul pas pe care l-a făcut, pornind de la starea de lucruri de la Poarta Otomană, a constatat în a-l informa pe Johannes Jordanus, „secretarul latin” al monarhului vienez, printr-o scrisoare din 22 decembrie 1549, despre faptul că predarea eventuală a regatului Ungariei regelui Ferdinand trebuie făcută și cu acordul împăratului Carol⁵⁵. Interesantă nuanțare, dar și o importantă atenționare pentru Viena. La numai patru zile, Malvezzi expedia o nouă scrisoare, adresată acum regelui Ferdinand personal. În prima parte a scrisorii, Malvezzi relatează despre audiența la Rüstem-pașa. Printre cele discutate, spune ambasadorul, au fost și reclamațiile la adresa regelui Ferdinand din partea *beylerbey*-ului Budei și „fratelui George”⁵⁶. „Fratele George” susținea, sus și tare, că regele Ferdinand dorea să preia Transilvania cu forța, menționa raportul lui Malvezzi. Deși Rüstem-pașa i-a spus lui Malvezzi că nu crede în cele transmise de Martinuzzi, e posibil ca acesta să fie un răspuns diplomatic din partea demnitarului otoman, căci, menționa ambasadorul, remiterea Ungariei regelui Ferdinand i se pare o cuteranță dificilă. Cea mai bună cale, sugera Malvezzi, ar fi, pe moment, reluarea discuțiilor pe această temă cu Yunus-bey – mult mai deschis la negocieri și mai ușor de corupt cu tot felul de daruri.

Lucrurile se complică pentru Ferdinand și mai mult la începutul anului 1550. Sultanul părea mult mai stăpân pe situație. Tratatul încheiat cu Sigismund II August, regele Poloniei, la 8 martie 1550⁵⁷, anihila prevederile înțelegerii acestuia cu Ferdinand I de Habsburg din anul precedent, ceea ce scotea

⁵⁴ *Ibidem*, p. 372. *Sir, frate Georgio in questi giorni passati ha mandato un messo suo qua et al campo dal Sig.or a notificar con grande furia che V.ra Ser.ma M.tà gli levava li castelli soi et che gli veniva adesso in Transilvania con un' exercito grosso; al qual messo al campo del Sig.or et qua gli è stato dato pocha credenza [...]. El Bassa disse che non davano orecchie alle bosie de frate Georgio né de'altri simili pari suoi.*

⁵⁵ *Ibidem*, doc. 142, p. 383.

⁵⁶ *Ibidem*, doc. 143, p. 385-386.

⁵⁷ Despre acest demers avem o amplă relatare a lui Malvezzi într-o scrisoare expediată lui Ferdinand, din Istanbul, la 11 martie 1550. *Ibidem*, doc. 151, p. 404-406.

Polonia din ecuația ferdinandistă de preluare a Transilvaniei. Diplomații otomani se retrag, rând pe rând, din tot felul de negocieri cu Viena pe seama cedării Ungariei. Acest fapt este transmis de Markus Sinckmoser regelui său la 28 mai 1550⁵⁸, act pe care îl întreprinde, în aceeași zi, și G.M. Malvezzi⁵⁹.

În Transilvania, guvernatorul Martinuzzi se agită din ce în ce mai mult, simțul său diplomatic deosebit semnalându-i că lucrurile sunt în schimbare. Delegații săi, sosiți la Istanbul la începutul lunii aprilie, se plâng marelui vizir de faptul că oștile ferdinandiste au încălcat pacea, ocupând cetatea Murány⁶⁰. În luna mai sosesc la Istanbul noi plângeri din partea lui Martinuzzi la adresa lui Ferdinand, după cum se arată într-un raport al lui Malvezzi din 31 mai 1550⁶¹.

Toate aceste informații trebuiau luate foarte în serios de diplomația otomană, fapt ce s-a și întâmplat în lunile mai-iunie 1550. Intervenția energică și personală a sultanului va schimba, într-un timp foarte scurt, realitățile politico-diplomatice și militare din fostul regat al Ungariei, îndeosebi din Transilvania⁶².

TRANSYLVANIAN ISSUES REFLECTED IN THE REPORTS OF THE HOUSE OF AUSTRIA DIPLOMATS IN ISTANBUL IN 1547-1550

Summary

As far as the diplomatic relationships between the House of Austria and the Ottoman Empire are concerned, the period between 1545 and 1550 was marked by ample negotiations regarding the “Hungarian inheritance”. Until the Hapsburg-Ottoman peace was signed in the summer of 1547, Transylvania had not represented a frequent and intense subject for the two parties. From the beginning of 1545 until December 1547, in the 50 letters between the diplomats in Istanbul and their Hapsburg superiors, letters that can be found in *Austro-Turcica* volume (München, 1995), Transylvania has been mentioned in 7 letters only. Transylvania does not appear as a distinct issue in the 1547 Peace Treaty between Sultan Suleyman and his Transylvanian Christian homologues as the Ottoman diplomacy refused to dissociate the question of Transylvania from the general question of the “Hungarian inheritance”. At the end of 1547, the Hapsburg diplomacy changed its strategy regarding its political approaches to Hungary. As they had become aware of the fact that taking the whole Hungarian Kingdom was impossible for the time being, even if they had resorted to military force, Ferdinand I of Hapsburg imposed the “small

⁵⁸ *Ibidem*, doc. 172, p. 453.

⁵⁹ *Ibidem*, doc. 173, p. 454-455.

⁶⁰ *Ibidem*, doc. 159, p. 423.

⁶¹ *Ibidem*, doc. 176, p. 461-462.

⁶² Octavian Tătar, *Disputa habsburgo-otomană din anii 1550-1551 pe seama „moștenirii ungare”*. Atitudinea sultanului Süleyman I, în *Annales Universitatis Apulensis. Series Historica*, 10/I, 2006, p. 25-36.

steps” strategy. Ferdinand considered that the first step they should take was taking Transylvania with the Sultan’s consent.

The present paper highlights the way Hapsburg diplomats received their superiors’ orders regarding this issue, the way they preceded in their relationships with the Ottoman officials, the conclusions they reached after having decrypted the political messages and the diplomatic realities in Istanbul and the way they communicated with their superiors. From this perspective, the diplomatic correspondence we are referring to abounds in accounts regarding the Transylvanian question. A simple statistics shows that out of the 57 diplomatic correspondence documents from December 1547-January 1550, about one third contains explicit references to Transylvania. More than two thirds of the documents mentioned above contain information that has direct connection to Transylvanian issues.

The most important information regarding Transylvanian issues that can be found in these documents deal with the following subjects: King Ferdinand I’s conception regarding Transylvania’s position and role in his anti-ottoman politics; the Ottoman Empire’s conception regarding Hungarian issues in the period after the Peace Treaty of 1547; opinion and action clashes among Ottoman high officials in the relationships with the Hapsburg diplomats; the diplomatic game of Governor Martinuzzi at the Ottoman Gate; dissensions of the Transylvanian political elite regarding the country’s external affairs; bribe and bribery as diplomatic negotiation policies with the Ottoman officials.